

**Ülkeler, Krallıklar ve Beylikler Bilgi Kitabı: Ülkelerin ve Beyliklerin
Armaları, Hüküm Süren Krallar ve Beyler**
Müjdat NAMDAR *

Kitap İncelemesi

Book Review

Çev. Muhammed Ali Budak, Selenge Yayınevi, İstanbul, 2021. 112 s. ISBN 978-625-7459-25-9.

Makale Bilgileri / Article Info

Alındığı Tarih / Received 17.04.2022

Kabul tarihi / Accepted 16.05.2022

Kösedağ Savaşı (1243) sonrası Moğolların Anadolu'yu istilası ve ardından Selçukluların inhitatı ile beraber oluşan otorite boşluğundan istifade ederek XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren geniş bir hareket alanı bulan Türkmenler, özellikle Anadolu'nun batı kıyılarında faaliyetlerde bulunmuş, bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması yolunda önemli rol oynamışlardır. İkinci Beylikler Dönemi olarak isimlendirilen bu dönem özelinde, çeşitli nedenlerden dolayı kendisinden önceki ve sonraki dönemlere kıyasla daha az bilgi sahibiyiz. Bilhassa dönemin siyasi yapısı dışındaki ortam hakkında pek fazla malumat mevcut değildir. Bu konudaki kısıtlı bilgilerimizi bölgeyi gezen seyyahlar ve tüccarların eserleri tarafından sağlamaktayız. Mevzubahis eserler de dönemin siyasi teşekküllerinin bayrakları/armaları veya simgeleri hakkında pek fazla ayrıntı vermemektedir. Çalışmamızda ele aldığımız *Ülkeler, Krallıklar ve Beylikler Bilgi Kitabı*, tenkit süzgecinden geçirilmek şartıyla çok önemli veriler sunmaktadır. XIV. yüzyıla tarihlenen ve yazarı meçhul¹ olan bu eser bir Fransisken keşişin² elinden çıkmıştır ve sadece Anadolu ile ilgili değil Avrupa, Afrika ve Asya kıtaları ile o dönem bilinen dünyanın çoğu hakkında bilgi ihtiva etmektedir.

Orijinal dili Kastilce olan eseri Muhammed Ali Budak Türkçeye tercüme etmiş, Ahmet Deniz Altunbaş da Kastilce nüshalar ile karşılaştırarak yayıma hazırlamıştır. Eserin toplamda dört el yazması vardır ve bunların üçü XV. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir. Bu üç nüsha Don Marcos Jimenes de la Espada tarafından düzenlenmiş ve *Libro del Conoscimiento* şeklinde kısaltılan adıyla 1877'de basılmıştır (Beylikler Bilgi Kitabı, 2021: 9-10). Espada'nın çalışması

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi. mujdatnAMDAR@gmail.com. ORCID: 0000-0002-6981-7356.

¹ Eserin yazarının gerçekten bahsettiği coğrafyayı gezip gezmediği tartışma konusudur. Bilgileri tanıdığı tüccarlar aracılığıyla edinmiş olma ihtimali de mevcuttur. Eserin bir bölümünde "İçinde Creta [Girit] denilen bir şehrin bulunduğu Rodas [Rodos] adasına gittim." (s. 46) ifadesinden Girit ile Rodos adalarını karıştırdığını görürüz. Bu adaları gezen birinin birbirine karıştırılmayacak kadar farklı özellikleri olduğunu görebileceğini düşünürsek bilgileri farklı yollarla edinmiş olma ihtimalinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

² Evelyn Edson, eserin yazarının Fransisken olduğunu gösteren herhangi bir kanıtı rastlanmadığını, iki el yazmasından anlaşıldığı kadarıyla yazarın seküler bir kimliğe sahip birisi olması gerektiğini ifade etmiştir. Evelyn Edson, *The World Map 1300-1492*, Maryland, 2007, s. 110.

meşhur coğrafyacı Clements Robert Markham tarafından 1912 yılında *Book of the Knowledge of All The Kingdoms, Lands, and Lordships That Are in The World: And The Arms and Devices of Each Land And Lordship, or of The Kings And Lords Who Possess Them* ismiyle İngilizceye tercüme edilmiştir. Eser, son dönemlerde ortaya çıkan dördüncü nüshanın da gözden geçirilmesi ve kritik edilmesiyle 1999 yılında Nancy F. Marino tarafından bir kez daha İngilizceye tercüme edilmiştir (Marino, 1999). Mütercim, çevirisinde kullandığı İngilizce metni belirtmemişse de onun Markham'ın çevirisini esas aldığı, Marino'nun metninden de bazı dipnotlarda faydalandığı anlaşılmaktadır.

Eser, Türkçeye çeviren mütercimin *Ön Söz*'ü (7-9) ve Markham'ın *Giriş* (9-16) yazılarıyla başlamaktadır. Markham'ın yazısında eserin güvenilirliği sorgulanmaktadır. Eserin diğer bölümleri şu şekildedir: *İspanya* (18-20), *Fransa* (20-23), *Flanders* (23-25), *Frizya* (25-26), *Danimarka* (26-27), *Almanya* (27-27), *Bohemya* (27-28), *Polonya* (28-30), *İsveç ve Norveç* (30-33), *Baltık Adaları* (33-33), *İskoçya ve İngiltere* (33-35), *İrlanda* (35-36), *Tekrar İspanya* (36-38), *İtalya* (38-41), *Sicilya* (41-42), *Adriyatik Denizi* (42-43), *Dalmaçya* (43), *Macaristan* (43-45), *Yunanistan* (45-46), *Küçük Asya (Anadolu, Türkiye)* (46-51), *Suriye* (51-52), *Mısır* (52-54), *Berberistan (Kuzey Afrika ve Sahilleri)* (54-59), *Fas ve Atlantik Adaları* (59-63), *Kanarya, Madeira ve Azur Adaları* (63), *Orta Afrika (İlk Yolculuk)* (63-69), *Orta Afrika (İkinci Yolculuk)* (69-73), *Nil* (73-74), *Afrika (Ve Kızıl Deniz)* (74-76), *Arabistan ve Mezopotamya* (76-77), *İran Körfezi, Hindistan ve Adalar* (77-81), *Çin ve Oraya Giden Yol* (81-87), *Batı Asya* (87-90), *İran* (90-93), *Avrupa'daki Yunan İmparatorluğu* (93-94), *Karadeniz Kıyıları* (94-98), *Hazar Sahilleri* (98-99), *Rusya* (99-102), *Yer Adları Dizini* (103-112).

Mütercim *Ön Söz*'de, dipnotlardaki açıklamaların büyük bir kısmını eserin National Geographic Dergisi'ndeki özetinden aldığını ifade etmektedir. Bu dipnotların bazıları tetkik edilmemiştir. Örneğin *Avrupa'daki Yunan İmparatorluğu* bölümünde 539. dipnotta geçen bilginin hata payı yüksektir. Bu dipnotun içeriğinde metinde geçen Atologo isimli krallığın/şehrin, On İki Ada'nın bir parçası olan Hypsili [Çamada] Adası olduğu belirtilmektedir. Jimenez de la Espada ve Markham'ın bu fikirde olduğunu, Marino'nun da bu fikri aktardığını ve kendi fikrini beyan etmediğini belirtmeliyiz (Marino, 1999: 100 dipnot 241). Muhammet Ali Budak da herhangi bir tenkitten bulunmadan yukarıda bahsettiğimiz bilgiyi desteklemiştir³. Ancak bu krallık/şehir, Ortaçağ Venedik-Ceneviz kaynaklarında ismi sıklıkla Atologo olarak geçen Ayasuluğ şehri olmalıdır⁴. Hypsili Adası, Meis Adası'nın

³ Bu kitabı yayıma hazırlayan Ahmet Deniz Altunbaş da daha önce yayımlanan bir makalesinde aynı hataya düşerek Atologo'nun Hypsili olduğunu tekrarlamıştır. Ahmet Deniz Altunbaş, "Libro Del Conosçimiento De Todos Los Reinos E Tierras Et Señorios Que Son Por El Mundo Seyahatnamesinde 14. Yüzyıl Türkiye'si'ne Dair Anlatılar", *Mesos: Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, I, ss. 120-152, s. 149 ve dipnot 115.

⁴ Himmet Akın bu şehrin Ayasuluğ olması gerektiğini ifade ederken Nazan Danişmend de Atologo'nun Aydınoğulları'nın şehirlerinden biri olabileceğini belirtmiştir. Himmet Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında*

yakınlarında bulunan oldukça ufak bir adadır. Günümüzde üzerinde yaşam olmayan ada, Ortaçağ'da da kroniklere yansiyacak derecede bir kıymeti haiz değildi. Buna ilaveten eserde verilen bilgilerden yola çıkarak bahsi geçen yerin Ayasuluğ kenti olduğunu net bir şekilde ifade edebiliriz.⁵

Atologo'nun dışında, s. 98 dn. 540'ta çevirmen tarafından Sivas olarak ifade edilen Sauasco şehri de s. 49 dn. 257'de Sebaste antik kentine konumlandırılan Sauasto şehri ile aynı yer olmalıdır. Sebaste antik kenti Mersin ili Erdemli ilçesi sınırların dahilindedir. Yazarın, "Buradan ayrılarak Toros Dağları'ndan çıkan bir nehri geçip ..." (Beylikler Bilgi Kitabı, 2021: 98) cümlesi, bu nehrin Seyhan veya Ceyhan Nehri, Sauasco şehrinin ise Sebaste antik kenti olabileceğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, her ne kadar doğruluğuna ihtiyatla yaklaşmak gerekirse de bu metinde verilen bazı bilgilerin beylikler tarihi hakkında birtakım tartışmalı konuların aydınlatılmasında yardımcı olabileceğini düşünebiliriz. Örnek olarak Aydınogulları'nın mezhebi meselesi verilebilir. Enveri'nin *Düsturname*'ne bir *Medhal* yazan Mükrimin Halil Yınanç, *Düsturname*'de Umur Gazi'nin bayrağının yeşil bir sancak şeklinde tasvir edilmesi nedeniyle Aydınogulları'nın Şii olabileceğini belirtmiştir (Yınanç, 1929: 35-36). Bu bilgiyi Venedikliler ile yapılan anlaşma metinleriyle destekleyen Yınanç, neredeyse kesin bir yargıya varmıştır. Himmet Akın ise Yınanç'ın bu fikrine çalışmamızda ele aldığımız eserden faydalanarak karşı çıkmıştır (Akın, 1968: 53). Öte yandan eserin, yukarıda bahsi geçen coğrafyada yer alan devletlerin armaları ve bayrakları hakkında verdiği bilgiler de önem taşımaktadır. Dolayısıyla eserin, konunun uzmanları tarafından incelenip dilimize aktarılması oldukça olumlu bir gelişmedir.

Kaynakça

- Akın, Himmet (1968). *Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*. Ankara.
- Altunbaş, Ahmet Deniz (2019). "Libro Del Conocimiento De Todos Los Reinos E Tierras Et Señorios Que Son Por El Mundo Seyahatnamesinde 14. Yüzyıl Türkiye'sine Dair Anlatılar", *Mesos: Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, I, ss. 120-152.
- Danişmend, Nazan (1939). "Anadolu Türk Beyliklerinin Haçlı Bayrakları", *Türklük Mecmuası*, Sayı 1, ss. 12-23.
- Edson, Evelyn (2007). *The World Map 1300-1492*, Maryland.

Bir Araştırma, Ankara, 1968, s. 53; Nazan Danişmend, "Anadolu Türk Beyliklerinin Haçlı Bayrakları", *Türklük Mecmuası*, İstanbul, 1939, Sayı 1, ss. 12-23, s. 20.

⁵ "Feradelfia Krallığı'ndan [Alaşehir] ayrıldım ve deniz yakınında çok zengin topraklara sahip Atologo denilen başka bir krallığa gittim. Buradaki kralın nişanı, üzerinde siyah bir teker işaretinin bulunduğu, kırmızı bir bayraktır. Atologo'dan ayrıldıktan sonra birkaç tüccarla beraber kara yolunu kullanarak tüm Turquia boyunca yolculuk yaptım ve Sauasco [Sivas] şehrine geldim." (s. 97).

El Libro del Conoscimiento de Todos los Reinos (The Book of Knowledge of All Kingdoms) (1999). ed. Nancy F. Marino, Arizona.

Yinaç, Mükrimin Halil (1929). *Düsturname-i Enveri Medhal*, İstanbul.